

SZKOLNICTWO ZAWODOWE MIASTA KRAKOWA W LATACH 1945-1951*

Rozwój krakowskiego szkolnictwa zawodowego bardzo ściśle związany był z przemianami polityczno-gospodarczymi, jakie dokonały się w kraju po drugiej wojnie światowej. Przed drugą wojną światową Kraków był przede wszystkim ośrodkiem nauki i kultury polskiej. Po drugiej wojnie światowej natomiast obserwujemy stosunkowo duży rozwój wielu gałęzi przemysłu. Rozwijał się przemysł chemiczny, maszynowy, elektromaszynowy, elektryczny. Miasto stawało się jednym z dynamiczniej rozwijających się ośrodków przemysłowych. Pojawiła się możliwość budowy nowych i modernizacji istniejących zakładów przemysłowych. Rezerwy siły roboczej występujące w rolnictwie stawały się źródłem zatrudnienia dla rozwijającego się przemysłu.

Porównując zatrudnienie w trzech najważniejszych działach gospodarki: przemyśle rzemiosle i budownictwie, obserwujemy gwałtowną zmianę. W 1931 roku w przemyśle, rzemiosle i budownictwie było zatrudnionych 32,6% ogółu pracujących w Krakowie, a w 1960 liczba zatrudnionych w tych działach gospodarki wynosiła już 53,4%.

Duże znaczenie dla rozwoju krakowskiego przemysłu miały stosunkowo niewielkie zniszczenia z okresu wojennego. Według powojennej

Struktura ludności zawodowo czynnej Krakowa¹

Lata	Przemysł i rzemiosło	Budownictwo	Komunikacja	Handel	Szkolnictwo kultura służba zdrowia	Administracja i pozostałe działy
	%	%	%	%	%	%
1931	28,0	4,6	5,0	16,3	9,6	34,4
1950	28,4	15,8	6,4	11,7	12,8	18,7
1960	37,0	16,4	8,9	7,7	12,7	11,5

oceny sporządzonej przez Izbę Przemysłowo-Handlową straty wynosiły 55,6%. Na ogólną liczbę 2328 zakładów, zniszczonych w większym lub mniejszym stopniu zostało 1319².

Rozwijający się przemysł potrzebował dużej ilości fachowców. Potrzeby gospodarcze kraju i regionu zdecydowały o kształcie i strukturze organizacyjnej odbudowującego się szkolnictwa zawodowego. Odbudową szkolnictwa zawodowego w Krakowie miał zająć się Wydział Szkolnictwa Zawodowego w składzie: Jan Nawrocki - naczelnik, Józef Górecki, dr Stanisław Górmak, inż. Juliusz Kuźniak³. Wydział Szkolnictwa Zawodowego był częścią składową Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie. Jednym z podstawowych celów nowo powstałego Wydziału Szkolnictwa Zawodowego było otwarcie szkół, które przestały pracować podczas okupacji oraz zorganizowanie nauki w tych, które nie przerwały swojej działalności⁴. Przed wrześniem 1939 w Krakowie funkcjonowało sporo szkół.

Spśród tych 22 szkół, podczas okupacji hitlerowskiej pracę podjęło osiemnaście. Były to: Państwowa Szkoła Budowy Maszyn i Elektrotechniki, Państwowa Szkoła Rzemiosł Artystycznych, Państwowa Szkoła Rzemieśnicza Żeńska, Państwowa Szkoła Handlowa,

Szkoły zawodowe miasta Krakowa w dniu 31 sierpnia 1939 roku⁵

Nazwa szkoły	Adres
A. Przemysłowe, techniczne, rzemieślnicze, gospodarcze	
Państwowa Szkoła Przemysłowa Męska	al. Mickiewicza 5
Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska	ul. Syrokomli 21
Państwowa Szkoła Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego	al. Mickiewicza 5
Szkoła Hotelarska Izby Przemysłowo-Handlowej	ul. Czarnowiejska 8
Prywatna Szkoła Rzemieślniczo-Przemysłowa Towarzystwa Salezjanów	ul. Rakowicka 27
Prywatna Szkoła Mechaniczna Towarzystwa Żydowskiego	ul. Brzozowa 5
Miejska Szkoła Gospodarstwa Domowego	ul. Św. Marka 34
Prywatne Żeńskie Gimnazjum Krawieckie im. Św. Andrzeja PP. Klarysek	ul. Grodzka 54
Prywatna Szkoła Zawodowa dla Dziewcząt Żydowskich Towarzystwa Ogniska Pracy	ul. Skawińska- -Boczna 7
B. Handlowe	
Liceum Administracyjne i Handlowe	ul. Kapucyńska 2
Męskie Gimnazjum Kupieckie	ul. Loretańska 18
Żeńskie Gimnazjum Kupieckie	ul. Loretańska 16
Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum Kupieckie Towarzystwa Szkoły Kupieckiej	ul. Św. Jana 22
Prywatne Gimnazjum Kupieckie Żydowskie Stowarzyszenia Żydowskiego Absolwentów Wyższej Szkoły Handlowej	ul. Stradom 10

C. Doksztalcające	
Publiczna Doksztalcająca Szkoła Zawodowa nr 1	ul. Skrzyneckiego 12
Publiczna Doksztalcająca Szkoła Zawodowa dla Krawczyń i Modniarek Nr 3	ul. Syrokomli 21
Publiczna Doksztalcająca Szkoła dla Bielizniarek, Hafciarek, Robotnic Fabrycznych	plac Matejki 11
Publiczna Doksztalcająca Szkoła Zawodowa Męska	plac Wygody
Publiczna Doksztalcająca Szkoła dla Handlowców Nr 11	ul. Miodowa 36
Publiczna Doksztalcająca Szkoła Handlowa Żeńska	ul. Szlak 5
Publiczna Doksztalcająca Szkoła Zawodowa Odzieżowa	ul. Wąska 5
Publiczna Doksztalcająca Szkoła Zawodowa Odzieżowa	ul. Św. Krzyża 9

Miejska Szkoła Handlowa Żeńska, Miejska Szkoła Handlowa Męska, Publiczna Szkoła Doksztalcająca Kupiecka.

Szkoły zawodowe funkcjonujące w okresie okupacji hitlerowskiej występowały przeważnie pod zmienioną nazwą, ponieważ na mocy rozporządzenia gubernatora Hansa Franka używanie nazwy gimnazjum i liceum zostało zabronione.

W okresie okupacji powstało dalszych siedem. Z państwowej Szkoły Przemysłowej wyodrębniły się: Państwowa Szkoła Chemiczna, Państwowa Szkoła Budowlana, Państwowa Szkoła Metalowa i Elektrotechniczna. Z inicjatywy profesorów przedwojennej Akademii Górniczej założona została Państwowa Szkoła Górnicza, Hutnicza i Miernicza. Ponadto otwarte zostały: Państwowa Szkoła Gospodarcza, Publiczna

Szkoła Rzemieślnicza Zawodowa Nr 2, Szkoła Handlowa Edwarda Liburdy. Wykaz Szkół sporządzony w 1942 roku uwzględnia trzy szkoły przeznaczone dla dzieci urzędników niemieckich i dzieci volksdeutschów⁶.

Szkolnictwo zawodowe mogło funkcjonować w związku z zadaniami, jakie mu wyznaczył okupant. Polegały one na praktycznym szkoleniu robotników w krótkim czasie dla potrzeb okupanta. Dlatego przeprowadzono dokładną korektę programów nauczania. Zlikwidowane zostały przedmioty ogólnokształcące, a pozostawiono wyłącznie zawodowe i praktyczne. W wyniku zamknięcia szkół ogólnokształcących znacznie wzrosła liczba uczniów w szkołach zawodowych. Szeregi kadry nauczycielskiej zasilili profesorowie szkół zamkniętych. Jednocześnie częste przemieszczanie się szkół, zmiany lokali, powodowały straty w urządzeniach i pomocach szkolnych⁷.

Punktem wyjścia dla odbudowy szkolnictwa zawodowego po drugiej wojnie światowej na terenie Krakowa miała być przedwojenna sieć szkolna. Jednocześnie zdawano sobie sprawę, że nowa szkoła będzie posiadała zupełnie inny charakter. Prace nad uruchomieniem szkolnictwa w Krakowie zostały rozpoczęte 22 stycznia 1945 roku apelem wystosowanym do nauczycieli przez Kuratora Okręgu Szkolnego. Wzywano w nim do szybkiego otwierania szkół i podejmowania pracy⁸. Apel ten spotkał się z dużym odzewem wśród nauczycieli.

Zasady prawne określił dekret z 23 listopada 1945 roku o organizacji szkolnictwa w okresie przejściowym. Szkolnictwo zawodowe miało funkcjonować w oparciu o ustawę z 11 marca 1932 roku o ustroju szkolnictwa. Zgodnie z dekretem duże uprawnienia uzyskał minister oświaty. Mógł on zezwalać na tworzenie szkół i kursów nie przewidzianych w ustawie lub zmieniać czas trwania nauki w szkołach istniejących. Do decyzji ministra oświaty pozostawiono również

określenie zakresu programowego i stopnia organizacyjnego tych szkół oraz warunki przyjmowania do nich uczniów.

W myśl ustawy o ustroju szkolnictwa z 1932 roku szkolnictwo zawodowe obejmowało szkoły dokształcające, szkoły typu zasadniczego oraz szkoły przysposobienia zawodowego.

Organizację publicznych szkół dokształcających zawodowych określił minister oświaty instrukcją z dnia 30 września 1945 roku. Szkoły dokształcające miały za zadanie uzupełnić wykształcenie ogólne i zawodowe na poziomie średnim. Dokształcaniem miała być objęta młodzież pracująca i niepracująca do 18 roku życia, realizująca w ten sposób ustawowy obowiązek nauki uzupełniającej. Do tych szkół uczęszczała przeważnie młodzież robotnicza i chłopska, która zmuszona była jednocześnie pracować i uczyć się. Program zajęć miał być realizowany w ciągu 18 godzin i powinien być rozłożony na trzy dni w tygodniu, z założeniem, że nauka nie będzie rozpoczynała się przed godziną 14. Do szkół dokształcających miała być przyjmowana młodzież po siódmej lub szóstej klasie szkoły powszechnej, a nie uczęszczająca do żadnej innej szkoły typu zasadniczego. Utrzymaniem publicznych dokształcających szkół zawodowych miały zająć się samorzady gminne miejskie i wiejskie. Zarządy gminne miały dostarczyć odpowiednie lokale, w których nauka miała odbywać się w godzinach dziennych, oraz wyposażyć pomieszczenia w odpowiednie pomoce naukowe i urządzenia szkolne. W celu prawidłowego funkcjonowania tych szkół samorzady lokalne powinny nawiązać współpracę z Kuratorium, Izbą Rzemieśniczą, Izbą Przemysłowo-Handlową, cechami⁹. Ze względu na wzrastające zainteresowanie publicznymi dokształcającymi szkołami zawodowymi i systematycznie rosnącą w nich liczbą uczniów Ministerstwo Oświaty planowało w przyszłości rozszerzyć kształcenie zawodowe o elementy wiedzy ogólnej i w ten sposób podnieść rangę publicznej szkoły zawodowej.

Przekształcenie publicznych szkół doksztalających zawodowych na publiczne średnie szkoły zawodowe nastąpiło 3 lutego 1947 roku¹⁰.

W r. szk. 1946/47 w Krakowie do publicznych średnich szkół zawodowych uczęszczało 4583 uczniów, co stanowiło 40% wszystkich uczących się w szkołach zawodowych¹¹.

Szkoły doksztalające w omawianym okresie w pełni sprostaly zadaniom, jakie im postawiono. Dostarczyły uczniom podstawowych wiadomości teoretycznych i praktycznych. Zaznajomiły ze współczesnymi metodami pracy zawodowej. I najważniejsze - uzupełniły wiedzę zawodową elementami wykształcenia ogólnego. Dla zilustrowania problemu posłużę się Szkołą Rzemiosł, której początki sięgają 1906 roku, kiedy to przy muzeum Przemysłowym w Krakowie powstał Komitet Budowy tej szkoły. Do obecnie zajmowanego budynku, przy ul. Skrzyneckiego, Szkoła wprowadziła się w latach 1934-1936. Na ówczesne warunki była to budowla nowoczesna, stwarzająca doskonale warunki. Były tam duże, jasne sale, przestronne korytarze, łazienki, ciepła woda. Do nowo wybudowanego gmachu przeniesione zostały wszystkie wieczorowe szkoły zawodowe doksztalające, istniejące w Krakowie. Jednocześnie nastąpiła zmiana nazwy Szkoły Rzemiosł na Szkołę Doksztalającą Zawodową nr 1.

Po 1945 roku Szkoła wznowiła działalność w pomieszczeniach zajmowanych podczas okupacji hitlerowskiej. Budynek przy ul. Skrzyneckiego 12, zajmowany podczas wojny przez niemiecką jednostkę wojskową, został poddany gruntownemu remontowi. Udostępniony został młodzieży w październiku 1946 roku. Brakowało jednak pomocy naukowych, mebli szkolnych. Biblioteka szkolna posiadała niewielki księgozbiór. Z pomocą finansową w tym trudnym okresie przyszła Izba Rzemieślnicza, Cech Rzemieślniczy i zakłady pracy. Dużym zaangażowa-

niem wykazali się uczniowie i rodzice, którzy częściowo wyposażyli bibliotekę w księgozbiór i pracownie w pomoce naukowe¹².

W latach 1945-1951 oprócz Publicznej Średniej Szkoły Zawodowej nr 1 przy ul. Skrzyneckiego funkcjonowały jeszcze cztery inne.

Tabela 3

Publiczne średnie szkoły zawodowe w 1948 roku¹³

Nazwa szkoły i numer	Adres	Liczba klas	Liczba nauczycieli
Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa nr 1	ul. Skrzyneckiego 12	65	71
Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa nr 2	ul. Dietla 38	45	54
Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa nr 3	ul. Grodzka 54	20	26
Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa nr 4	ul. Szlak 5/7	15	26
Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa nr 5	ul. Brzozowa 5	5	15

Jak wynika z zestawienia, Publiczne Średnie Szkoły Zawodowe nr 1 i nr 2 miały w porównaniu z pozostałymi odpowiednio trzy- i dwukrotnie większą liczbę oddziałów. W podobnych proporcjach przedstawiała się też ilość kadry nauczycielskiej.

Szkoły zawodowe typu zasadniczego obejmowały według ustawy z 1932 roku szkoły zawodowe niższe, gimnazja zawodowe i licea zawodowe. Niższe szkoły zawodowe dwu- i trzyletnie oparte na pierwszym szczeblu programowym miały być zgodnie z zarządzeniem ministra oświaty zlikwidowane w r. szk. 1946/47¹⁴. Tego typu szkoły na tere-

nie Krakowa nie były zakładane ze względu na ich niski stopień organizacyjny.

Gimnazja zawodowe czteroletnie oparte na szóstej klasie szkoły powszechnej w r. szk. 1946/47 zostały przekształcone na trzyletnie i oparte na siódmej klasie szkoły powszechnej¹⁵. Dotychczasowy kształt zachowały tylko szkoły budowlane, graficzne, tkactwa maszynowego, farbiarstwa wykończalniczego i dziewiarstwa maszynowego. W r. szk. 1948/49 szkoły te uległy dalszemu przekształceniu. W miejsce gimnazjów zawodowych utworzono licea zawodowe nowego ustroju.

W omawianym okresie w zasadniczy sposób, nie zmieniły swojego kształtu dwu- i trzyletnie licea zawodowe o podbudowie gimnazjalnej, które nosiły nazwę, od r. szk. 1948/49, liceów zawodowych starego ustroju¹⁶.

Tabela 4

Państwowe szkoły zawodowe typu gimnazjalnego i licealnego w Krakowie podległe Ministerstwu Oświaty w 1947 roku¹⁷

Nazwa szkoły	Adres
Państwowa Szkoła Przemysłowa	ul. Krupnicza
Męskie Gimnazjum Mechaniczne	
Męskie Gimnazjum Elektryczne	
Męskie Gimnazjum Zegarmistrzowskie	
Męskie Gimnazjum Miernicze	
Męskie Liceum Mechaniczne	
Męskie Liceum Elektryczne	
Męskie Liceum Miernicze	
Męskie Liceum Budowlane	

Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska Żeńskie Gimnazjum Krawieckie Żeńskie Gimnazjum Bielizniarskie Żeńskie Gimnazjum Koronkarsko- -Hafciarskie Żeńskie Liceum Przemysłu Odzieżowego	ul. Syrokomli
Państwowe Męskie Liceum Melioracyjne	ul. Meiselsa
Państwowe Męskie Liceum Rybackie	
Państwowa Męska Szkoła Górniczo-Hutnicza	
Państwowe Męskie Gimnazjum Handlowe	ul. Brzozowa
Państwowe Żeńskie Gimnazjum Handlowe	ul. Loretńska
Państwowe Koedukacyjne Liceum Administracyjne	ul. Kapucyńska
Państwowe Koedukacyjne Liceum Handlowe	
Państwowe Koedukacyjne Liceum Spółdzielcze	Al. Mickiewicza
Państwowe Koedukacyjne Gimnazjum im Jana Smolenia	ul. Św. Jana
Państwowa Szkoła Gospodarcza Żeńska	ul. Pierackiego
Państwowe Gimnazjum Gospodarcze	
Państwowe Liceum Gospodarcze	

Tabela 5

Państwowe Szkoły zawodowe podległe Ministerstwu Przemysłu i Handlu oraz Ministerstwu Kultury i Sztuki na terenie Krakowa w 1947 roku¹⁸

Nazwa szkoły	Adres	Resort
Szkoła Przemysłowa Fabryki Kabli	ul. Prokocimska 75	C.Z.* Przemysłu Elektrotechnicznego
Szkoła Przemysłowa Zjednoczenia Przemysłu Kotlarskiego	ul. Sobieskiego 9	C.Z. Przemysłu Metalowego
Szkoła Przemysłowa Krakowskich Zakładów Garbarskich	ul. Barska 89	C.Z. Przemysłu Skórzanego
Szkoła Przemysłowa Państwowych Zakładów Konfekcyjnych	ul. Maiselsa 1	C.Z. Przemysłu Włókienniczego
Gimnazjum Przemysłowe Zakładów Solway	ul. Lubomirska 21	C.Z. Przemysłu Chemicznego
Gimnazjum Przemysłowe Fabryki Kabli	ul. Prokocimska 75	C.Z. Przemysłu Elektrotechnicznego
Gimnazjum Przemysłowe Energetyczne	ul. Pierackiego 12	C.Z. Energetyki
Gimnazjum Przemysłowe Przemysłu Kotlarskiego	ul. Sobieskiego 9	C.Z. Przemysłu Metalowego
Liceum Przemysłowe Metalowe	ul. Krupnicza 44	C.Z. Przemysłu Metalowego
Państwowa Średnia Szkoła Muzyczna	ul. Basztowa 9	Ministerstwo Kultury i Sztuki
Liceum Sztuk Plastycznych	ul. Straszew- skiego 12	Ministerstwo Kultury i Sztuki

Państwowa Średnia Szkoła Muzyczna	ul. Basztowa 9	Ministerstwo Kultury i Sztuki
Liceum Sztuk Plastycznych	ul. Straszew- skiego 12	Ministerstwo Kultury i Sztuki

*C.Z. - Centralny Zarząd

Tabela 6

Prywatne szkoły zawodowe typu gimnazjalnego i licealnego
w Krakowie podległe Ministerstwu Oświaty w 1947 roku¹⁹

Nazwa szkoły	Adres
Prywatne Żeńskie Gimnazjum Krawieckie im. Św. Andrzeja Zgrom. PP. Klarysek	ul. Grodzka
Prywatne Żeńskie Gimnazjum Krawieckie im. Św. Rodziny	ul. Pędzichów
Prywatne Męskie Liceum Mechaniczne dla dorosłych TUR	ul. Św. Marka
Panstwowe Męskie Liceum Elektryczne dla dorosłych TUR	
Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum Handlowe Tow. Sz. Kupieckiej	ul. Basztowa
Prywatne Koedukacyjne Liceum Handlowe Tow. Sz. Kupieckiej	ul. Św. Jana
Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum Handlowe dla dorosłych	ul. Św. Jana
Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum Handlowe im. St. Staszica	ul. Podwale
Spółdzielcze Koedukacyjne Liceum Hotelarskie Tow. Szkoły Hotelarskiej	ul. Czarnowiej- ska

W latach 1945-1950 na terenie Krakowa największe znaczenie odgrywało kształcenie zawodowe typu zasadniczego. Przykładem może być Państwowa Szkoła Przemysłowa, którą zaliczymy z pewnością do najstarszych szkół zawodowych w Krakowie. Swoje powstanie zawdzięcza francuskiemu architektowi Szczepanowi Humbertowi²⁰.

W wyniku realizacji ustawy o reformie szkolnictwa z dnia 11 marca 1932 roku powstała Państwowa Szkoła Przemysłowa jako gimnazjum i liceum zawodowe. W tej formie Szkoła Przemysłowa rozpoczęła działalność po 1945 roku²¹. Z chwilą opuszczenia miasta przez wojska niemieckie, dyrekcja szkoły przystąpiła do zagospodarowania swojego stanu posiadania. Trudna sytuacja lokalowa na terenie Krakowa spowodowała, że budynki przy Al. Mickiewicza 5 i ul. Krupniczej 44 zostały czasowo przejęte we władanie przez Armię Czerwoną. Usilne starania o odzyskanie własnych budynków nie powiodły się. Ze względu na zaistniałą sytuację zajęcia z młodzieżą były prowadzone w trzech różnych miejscach Krakowa przy ul. Krupniczej 4, Starowiśniej 38, Maiselsa 1. W kwietniu 1946 roku budynki przy ul. Krupniczej i Al. Mickiewicza zostały zwrócone szkole. W r. szk. 1944/45 otwarte zostały cztery wydziały: budowlany, elektryczny, chemiczny, mechaniczny. Łącznie w 33 oddziałach uczyło się 895 uczniów. W latach następnych obserwujemy dalszy ilościowy rozwój szkoły. W r. szk. 1949/50 liczba uczniów wzrosła do 1553. W roku 1951, w którym przestaje funkcjonować Państwowa Szkoła Przemysłowa, uczęszczało do niej 1912 uczniów. Pełny stan organizacyjny w roku 1951 przedstawia tabela 7.

Z dniem 1 września 1951 roku z poszczególnych wydziałów utworzone zostały Technika podległe organizacyjnie odpowiednim ministerstwom oraz Zasadnicza Szkoła Zawodowa podległa Centralnemu Urzędowi Szkolenia Zawodowego²².

Innym przykładem prężnie rozwijającej się placówki oświatowej była szkoła Kupiecka. Dnia 20 lutego 1945 roku Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie udzieliło zezwolenia na dalszą działalność Koedukacyjnego Gimnazjum Kupieckiego i Koedukacyjnej Szkoły Przystosowania Społecznego. Na stanowisko dyrektora tych szkół Kuratorium powołało magistra Józefa Marcinkowskiego²³.

Historia tej szkoły sięga roku 1925, kiedy to powstało Towarzystwo Szkoły Kupieckiej. Na wniosek tego Towarzystwa dnia 21 lipca 1925 roku Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego określiło stronę prawno-organizacyjną nowej szkoły. Nauka miała

Tabela 7

Organizacja Państwowej Szkoły Przemysłowej w 1951 roku²¹

Wydziały	Szkoły	Klasy	Uczniowie
Mechaniczny:	Technikum Mechaniczne	6	245
	Liceum Mechaniczne II st	8	295
	Liceum Mechaniczne II st dla dorosłych	6	188
	Liceum Mechaniczne I st.	5	201
	Liceum Zegarmistrzowskie I st.	2	42
	Technikum Budowlane	2	89
Budowlany:	Liceum Budowlane II st.	7	248
	Liceum Budowlane I st.	3	83
	Technikum Elektryczne	2	80
Elektryczny:	Liceum Elektryczne II st	4	137
	Liceum Elektryczne II st dla dorosłych	3	94
	Liceum Elektryczne I st.	2	85
Chemiczny	Liceum Chemiczne II st.	6	25

trwać dwa lata. Warunkiem przyjęcia miała być ukończona siódma klasa szkoły powszechnej. Wiek kandydata musiał mieścić się w granicach od 14 do 17 roku życia.

W 1945 roku Towarzystwo Szkoły Handlowej wznowiło swoją działalność pod nazwą Towarzystwo Szkoły Zawodowej. Pierwszy rok szkolny po wyzwoleniu rozpoczął się 18 lutego 1945 roku w budynku przy ul. Św. Jana 22. W pustych salach rozpoczęło naukę z 400 uczniami 22 nauczycieli. Od 1 marca 1945 roku uruchomione zostało w tym samym budynku Państwowe Gimnazjum Spółdzielcze. Wskutek zlokalizowania w jednym budynku dwóch szkół znacznie pogorszyły się warunki pracy z młodzieżą. Dyrekcja szkoły Kupieckiej wznowiła starania o przyznanie jej nowego lokalu. Jeszcze we wrześniu tego roku przyznany został budynek przy ul. Basztowej 9. Pomieszczenia przy ul. Św. Jana zostały przekazane Gimnazjum Spółdzielczemu²⁴.

Jedną z największych szkół zawodowych w Krakowie w omawianym okresie była Państwowa Szkoła Zawodowa Żeńska, która, jak większość placówek tego typu, rozpoczęła swoją działalność zaraz po wyzwoleniu. Najpierw w lokalu przy ul. Pędzichów 13, a od września 1946 roku we własnym gmachu przy ul. Syrokomli 21. W pierwszym roku szkolnym po wyzwoleniu szkoła kształciła uczennice w specjalnościach: krawiectwo, bieliźniarstwo, koronkarstwo, hafciarstwo. Nauka zawodu odbywała się w oparciu o programy i metody z okresu międzywojennego. Miała ona przygotować do pracy w warsztatach rzemieślniczych. W pierwszych latach powojennych Szkoła została poddana reorganizacji, w wyniku której miała przygotować absolwentów do pracy w zakładach państwowych i spółdzielczych. W tym okresie władze oświatowe przywiązywały dużą wagę do kształcenia praktycznego, organizując różnego rodzaju kursy specjalistyczne dla nauczycieli zawodu²⁵.

Szkoły przysposobienia zawodowego w latach 1945-1951 organizowane były na zasadach określonych w ustawie z 11 marca 1932 roku o ustroju szkolnictwa. Przy Państwowym Koedukacyjnym Liceum Spółdzielczym istniała Państwowa Koedukacyjna Szkoła Przysposobienia Spółdzielczego I i II stopnia. Oprócz wymienionych funkcjonowały przy ul. Pierackiego Państwowa Szkoła Przysposobienia w Gospodarstwie Rodzinnym II stopnia, przy ul. Św. Jana. Prywatna Koedukacyjna Szkoła Przysposobienia Spółdzielczego I stopnia, przy ul. Podwale Prywatna Koedukacyjna Szkoła Przysposobienia Administracyjnego i Handlowego²⁶.

Szybki rozwój gospodarczy regionu krakowskiego wymusił powstanie szeregu nowych szkół, które były organizowane przez poszczególne resorty. Dwóm z nich trzeba poświęcić więcej uwagi.

Z inicjatywy Zjednoczenia Energetycznego Okręgu Krakowskiego zorganizowana została nowa placówka oświatowa pod nazwą Gimnazjum Przemysłowo-Energetyczne. Dla nowo powstałej szkoły brakowało odpowiedniego lokalu oraz kadry pedagogicznej. Z pomocą przyszła Dyrekcja VIII Liceum Ogólnokształcącego im. Augusta Witkowskiego. W wyniku rozmów udostępniony został cały parter budynku przy ul. Świerczewskiego 12. Znajdowały się tutaj sale wykładowe, pokoje nauczycielskie, gabinety lekarskie, sekretariat, biblioteka i warsztaty szkolne. W dniu 1 września 1947 roku zainaugurowało swoją działalność Gimnazjum Przemysłowo-Energetyczne im. Tadeusza Kościuszki. Naukę rozpoczęła grupa 120 uczniów. Zostali oni zakwalifikowani w wyniku egzaminu konkursowego. Pierwszeństwo w przyjęciu miały sieroty, półsieroty i dzieci z Domu Dziecka. Szkoła bezpośrednio podlegała pod Wydział Szkolenia w Centralnym Zarządzie Energetyki przy Ministerstwie Przemysłu ciężkiego. Nadzór pedagogiczny sprawowały władze oświatowe.

Lata 1947-1950 to okres dobrej koniunktury dla Gimnazjum Przemysłowo-Energetycznego. Powstają pracownie fizyki i chemii. Przybywa kadry nauczycielskiej, zwiększa się liczba uczniów, podnosi się poziom nauczania. Dyrekcja szkoły podejmuje starania o wybudowanie własnego budynku szkolnego z internatem. W wyniku starań przyznano wstępną lokalizację w rejonie ul. Piastowskiej i ul. Lea. Ze względu na wysokie koszty osuszania terenu plan upada. W związku z pogarszającymi się warunkami lokalowymi starania zostają wznowione w 1951 roku, tym razem uwieńczone zostają sukcesem. Z pomocą władz oświatowych szkoła otrzymuje budynek przy ul. Loretańskiej 16, w którym funkcjonuje do dnia dzisiejszego²⁷.

W roku 1948 rozpoczyna swoją działalność Dział Graficzny przy Publicznej Szkole Zawodowej nr 2, w zaadaptowanym budynku starej bożnicy przy ul. Agnieszki 5. Od 1950 roku szkoła istniała jako samodzielna jednostka pod nazwą Zasadniczej Szkoły Poligraficznej Centralnego Urzędu Wydawnictw Przemysłu Graficznego i Księgarskiego. Kształcono w niej przez okres trzech lat młodzież, która ukończyła siódmą klasę szkoły podstawowej²⁸.

Z racji powstawania szkół podległych poszczególnym ministerstwom zaistniał problem dwuwładzy w szkolnictwie zawodowym. Zapobiec temu zjawisku miało powołanie w 1949 roku Centralnego Urzędu Zawodowego. Z wielu zadań, jakie postawiono przed Centralnym Urzędem Szkolenia Zawodowego, najważniejszym było opracowanie nowej struktury szkolnictwa zawodowego. W wyniku dwuletniej pracy 23 czerwca 1951 roku wprowadzony zostaje nowy ustrój szkolny.

W latach 1945-1951 uczniowie i nauczyciele natrafiali na szereg problemów. Występowały w tym czasie braki podręczników i pomocy naukowych. Brak było pomieszczeń na sale lekcyjne, świetlice i szatnie. Nadal nie rozwiązany pozostawał problem internatów. Uczniowie bardzo często zmuszeni byli do mieszkania na stancjach poza

Krakowem. Do osiągnięć tego okresu należy zaliczyć wprowadzenie bezpłatnego nauczania w państwowym szkolnictwie zawodowym³⁰.

Zadania postawione przed krakowskim szkolnictwem zawodowym w latach powojennych nie należały do łatwych. W czasie okupacji hitlerowskiej szkolnictwo zawodowe zostało przekształcone przez władze i dostosowane do potrzeb okupanta. Dokonano dużych zmian w programach szkolnych. Poprzez planowo prowadzone działania zniszczeniu uległy urządzenia szkolne, podręczniki i pomoce naukowe. Pomimo to szkolnictwo zawodowe zostało po wojnie w szybkim tempie odbudowane. Zadania postawione przed władzami oświatowymi zostały w pełni zrealizowane. W większości budynków przeprowadzone zostały prace remontowe. Systematycznie rozbudowywana była baza szkolna poprzez oddawanie do użytku nowych izb lekcyjnych, pracowni i warsztatów szkolnych. Powołanie Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego dało początek zmianom organizacyjnym w szkolnictwie zawodowym. Likwidacji uległy niższe szkoły zawodowe. Zorganizowane zostały gimnazja i licea zawodowe. W wyniku rozwoju nowych gałęzi przemysłu powstały nowe szkoły, których wykaz został przedstawiony w tabeli 5. Dużym sukcesem omawianego okresu był wzrost liczebny uczniów w szkołach zawodowych. Wpływ na to miała nowa polityka edukacyjna ściśle związana z planem uprzemysłowienia kraju oraz wytężoną pracą pedagogiczną, która zmieniła negatywne nastawienie do tej formy kształcenia młodzieży.

Przypisy

*Jest to pierwsza część większego opracowania, która traktuje tylko o rozwoju ilościowym szkół zawodowych w Krakowie, sprawami uczniów i nauczycieli, następnie zmian programowych zajmę się w kolejnych opracowaniach.

1. *Kraków, Rozwój miasta w Polsce Ludowej*, Warszawa 1971, s. 80.
2. Tamże.
3. W. Kołodziej, Z. Ruta, *Odbudowa i organizacja szkolnictwa średniego na terenie Okręgu Szkolnego Krakowskiego* (styczeń-lipiec 1945), *Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN - Oddział w Krakowie*, t. XXI 1976, s. 136.
4. Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego zostało uruchomione 23 stycznia 1945 r. przez komisję pod przewodnictwem ministra oświaty Stanisława Skrzyszewskiego. Pierwszym kuratorem został Witold Wyspiański. Miał on opinię wspaniałego pedagoga, znanego z radykalnych przekonań i szerokiej działalności oświatowej. Po jego śmierci, 30 listopada 1945 r. nowym kuratorem Krakowskiego Okręgu Szkolnego został Włodzimierz Gałęcki. Sprawował ten urząd do lutego 1947 r. W latach następnych kuratorami byli Stefan Białas (1947-1948) i Wincenty Danek (1948-1951); St. Mauersberg, *Reforma szkolnictwa w Polsce w latach 1944-1948*, Wrocław 1974, s. 46; W. Gałęcki, *Jeszcze raz przez życie*, Kraków 1966, s. 414.
5. L. Kozakówna, *Szkoły Zawodowe miasta Krakowa podczas okupacji hitlerowskiej*, *Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN - Oddział w Krakowie*, T.IV, cz. III, 1964, s. 43.
6. Tamże s. 46.
7. Tamże s. 50.
8. M. Fortuna, *Szkolnictwo podstawowe w Okręgu Szkolnym Krakowskim 1945-1961*, Kraków 1987, s. 28; W. Kołodziej, Z. Ruta, op. cit., s.137.
9. *Instrukcja z dnia 30 września 1945, w sprawie publicznych szkół doksztalających zawodowych na rok szkolny 1945/46*, Dz. Urz. Min. Ośw. 1945, nr 5, poz. 212.
10. *Dekret z dnia 3 lutego 1947 roku w sprawie zmiany ustroju z dnia 29 marca 1937 roku o zakładaniu i utrzymaniu publicznych doksztalających szkół zawodowych* ogłoszony w Dz. U. R. P. z dnia 12 lutego 1947 roku nr 14, poz. 52 oraz Okólnik nr 9 Ministra Oświaty z dnia 15 kwietnia 1947 w sprawie przekształcenia publicznych szkół doksztalających zawodowych na publiczne średnie szkoły zawodowe, Dz. Urz. Min. Ośw. 1947, nr 3, poz. 71.
11. *Stan szkolnictwa w Krakowie w roku szkolnym 1946/47*, Dz. Urz. Min. Ośw. 1945, nr 5, poz. 212.

12. *Historia i rozwój Zespołu Szkół Mechanicznych nr 2 w Krakowie ul. Skrzyneckiego 12, w latach 1946-1986*, Kraków 1986, s. 4.
13. *Wykaz publicznych średnich szkół zawodowych*, Dz. Urz. Min. Ośw. 1946, nr 5, poz. 19.
14. *Zarządzenie Ministra Oświaty z dnia 20 maja 1946 roku w sprawie organizacji roku szkolnego 1946/47 w szkolnictwie zawodowym*, Dz. Urz. K.O.Sz.K. 1946, nr 4, poz. 130.
15. Tamże.
16. *Okólnik nr 13 z dnia 5 czerwca 1948 roku w sprawie organizacji roku szkolnego 1948/49 w szkolnictwie zawodowym*, Dz. Urz. Min. Ośw. 1948, nr 6, poz. 117.
17. *Wykaz szkół średnich ogólnokształcących, zawodowych i zakładów kształcenia nauczycieli w Okręgu Szkolnym Krakowskim*, Dz. Urz. K. O. Sz. K. 1947, nr 1, poz. 15.
18. Tamże.
19. H. Smarzyński, *Państwowa Szkoła Przemysłowa w Krakowie, "Chowanna" 1961*, z. 4, s. 493-496.
20. Szczepan Humbert ostatnie lata swojego życia spędził w Krakowie. Nadzorował od strony technicznej budowę Kopca Kościuszki. Przyczynił się do powstania Hotelu Saskiego i Hotelu pod Różą. Według jego projektu wykonano ołtarz w Kaplicy Loretańskiej przy kościele Kapucynów w Krakowie. Umierając w 1829 roku zapisał cały swój majątek dla Instytutu Technicznego, który miał za zadanie wychowywać i kształcić młodzież, pragnącą poświęcić się zawodowi rzemieślniczemu. Dzięki tej fundacji powstał projekt trzyletniej szkoły techniczno-handlowej, która rozpoczęła swoją działalność w 1826 roku. Przez szereg lat Instytut zmienił swoje oblicze.
21. K. Krzyżanowski, *Zarys historii i rodowód Zespołu Szkół Mechanicznych nr 1 w Krakowie 1834-1948*, Kraków 1989, s. 58.
22. Tamże.
23. H. Ruka, *25-lecie Szkoły Handlowej w Krakowie*, Krakowie 1950, s. 11.
24. Tamże.
25. W. Krzyżanowska, *80 lat Żeńskiej Szkoły Odzieżowej w Krakowie*, Kraków 1965, s. 57-64.
26. Zob. przypis nr 17.

27. *Księga pamiątkowa jubileuszowa Technikum Energetycznego im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie*, pod red. Gustawa Godlewskiego, Kraków 1973, s. 7.
28. *25-lat Technikum Poligraficzno-Księgarskiego w Krakowie*, pod red. S. Zycha, Kraków 1973, s.11.
29. Wykaz Szkół Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Warszawa 1984.
30. Rozporządzenie Kierownika Resortu Oświaty PKWN z dnia 21 listopada 1944 w sprawie bezpłatności nauki w państwowych szkołach średnich, zawodowych i zakładach kształcenia nauczycieli, Dz. Urz. Resortu Oświaty 1944, nr 1-4, poz. 3.